Trafikutskottets betänkande 1981/82:7

om bidrag till vissa transporter på malmbanan (prop. 1981/82:32)

Propositionen

I proposition 1981/82:32 har regeringen (kommunikationsdepartementet) föreslagit riksdagen att till Bidrag till vissa transporter på malmbanan för budgetåret 1981/82 anvisa ett reservationsanslag på 600 000 000 kr.

Motionerna

I motion 1981/82:101 av Gösta Bohman m. fl. (m) yrkas att riksdagen beslutar att till Bidrag för vissa transporter på malmbanan för budgetåret 1981/82 anvisa ett reservationsanslag på 350 000 000 kr.

Motiveringen till yrkandet återfinns i motion 1981/82:98 (väckt med anledning av proposition 1981/82:56 om kapitaltillskott till vissa statliga företag, m. m.).

I motion 1981/82:102 av Olof Palme m. fl. (s) yrkas

1. att riksdagen beslutar begära att regeringen våren 1982 redovisar ett långsiktigt samordnat åtgärdsprogram för hela malmbanan,

2. att riksdagen beslutar till Bidrag till vissa transporter på malmbanan för budgetåret 1981/82 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 250 000 000 kr. sänkt reservationsanslag av 350 000 000 kr.

Inledning

LKAB har under senare år haft stora ekonomiska problem som nödvändiggjort betydande statliga kapitaltillskott. Till de åtgärder som enligt regeringen krävs för att LKAB skall kunna uppnå lönsamhet hör bl. a. en finansiell rekonstruktion av företaget och en reduktion av kostnaderna för järnvägstransporterna av malm. För att genomföra den finansiella rekonstruktionen föreslås i proposition 1981/82:56 att Statsföretag får ett ägartillskott på 1 500 milj. kr.

I detta betänkande behandlas proposition 1981/82:32 vari föreslås att ett temporärt anslag uppförs på statsbudgeten som gör det möjligt att under åren 1982–1984 lämna LKAB en samhällsekonomiskt motiverad fraktnedsättning på 600 milj. kr., varav 350 milj. kr. för år 1982, 150 milj. kr. för år 1983 och 100 milj. kr. för år 1984.

Utskottet

I proposition 1981/82: 32 redovisas vissa möjligheter som enligt föredraganden finns att minska LKAB:s fraktkostnader. Föredragande departementschefen framhåller därvid att vid sidan av gällande fraktavtal en separat överenskommelse har träffats mellan SJ och LKAB om upprättande av ett åtgärdsprogram för rationalisering och effektivisering av malmens hantering och transport på i första hand kort sikt.

Såväl Norske Statsbaner (NSB) som SJ har en fullständig administration för järnvägstrafik på malmbanan. Utefter malmbanan arbetar närmare 1 200 personer i SJ och drygt 400 personer i NSB. Härtill kommer att inom LKAB drygt 200 personer har direkt anknytning till malmtransporterna. Det förhållandet att tre administrationer är inblandade i styrningen av malmens hantering och transport försvårar enligt föredraganden en rationell drift. För att lösa de redovisade problemen krävs enligt propositionen ett samordnat svenskt-norskt synsätt där transporterna betraktas som sammanhängande system där malmen kan hanteras i en obruten kedja från brytning till skeppslastning.

Av propositionen framgår också att en förutsättningslös analys av transportsituationen på malmbanan f. n. genomförs i samarbete mellan LKAB, NSB och SJ för att de mera långsiktiga rationaliseringsvinsterna skall kunna klarläggas. Föredraganden understryker betydelsen av att dessa diskussioner snabbt leder fram till ett långsiktigt samordnat åtgärdsprogram.

Med hänsyn till LKAB:s ekonomiska situation bedömer föredraganden efter samråd med chefen för industridepartementet att rationaliseringsåtgärderna under en viss period bör kompletteras med statliga åtgärder som direkt reducerar LKAB:s transportkostnader. Det framhålls att det är nödvändigt att sådana åtgärder inte påverkar SJ:s förutsättningar som affärsverk och att därför ett temporärt anslag bör uppföras på statsbudgeten som gör det möjligt att under en avgränsad tidsperiod lämna LKAB en tillfällig samhällsekonomiskt motiverad fraktnedsättning.

Föredraganden anser att fraktnedsättningen totalt bör uppgå till 600 milj. kr. och att SJ bör få disponera över medlen för avräkning kvartalsvis från LKAB:s räkning hos SJ med 350 milj. kr. för år 1982, 150 milj. kr. för år 1983 och 100 milj. kr. för år 1984.

I motion 1981/82: 101 (partimotion, m) yrkas att riksdagen anvisar 350 milj. kr. för att reducera LKAB:s fraktkostnader för år 1982. I motiveringen till yrkandet som återfinns i motion 1981/82: 98 framhålls att det utredningsarbete som utförs av LKAB, NSB och SJ och som beräknas vara avslutat i början av år 1982 bör avvaktas innan ställning tas till fraktkostnadsfrågan för tiden efter år 1982.

I motion 1981/82: 102 (partimotion, s) framhålls att möjligheterna att

skapa en rationellare transportapparat inom LKAB, NSB och SJ är goda men att det i propositionen inte redovisas någon definitiv lösning av frågan. Enligt motionen bör därför ett långsiktigt samordnat åtgärdsprogram för hela malmbanan (såväl norra som södra omloppet) redovisas för riksdagen våren 1982, i vilket sammanhang också möjligheterna att ändra prissättningsprinciperna för malmfrakterna bör studeras. Motionärerna framhåller att det först därefter finns möjlighet att bedöma behovet av fraktnedsättning för LKAB för de närmaste åren och att riksdagen därför nu endast bör anvisa de 350 milj. kr. som beräknats bli erforderliga för år 1982.

Utskottet konstaterar för sin del att kostnaderna för järnvägstransporterna av malm har stor betydelse för LKAB:s ekonomi. Dessa kostnader uppgick sammanlagt till närmare 700 milj. kr. år 1980, vilket motsvarar drygt 30% av LKAB:s malmintäkter. I likhet med föredraganden anser utskottet att betydande vinster kan uppnås genom en effektivisering av transporterna på malmbanan. Det är därför angeläget att det nödvändiga rationaliseringsarbetet bedrivs kraftfullt.

I propositionen understryks betydelsen av att det pågående utredningsarbetet leder fram till ett långsiktigt samordnat *åtgärdsprogram* som kan sänka totalkostnaderna för utskeppad malm och skapa garantier för en på sikt effektiv transportkedja från gruva till utskeppningshamn. Utskottet som delar denna uppfattning anser i likhet med vad som framhålls i motion 1981/82: 102 (partimotion, s) att regeringen för riksdagen bör redovisa ett sådant åtgärdsprogram så snart som möjligt. Målsättningen bör vara att detta skall kunna ske våren 1982. I programmet bör dels redovisas resultatet av det utredningsarbete som f. n. pågår i samarbete mellan LKAB, NSB och SJ, vilket beräknas vara avslutat i början av år 1982, dels de ytterligare åtgärder som enligt regeringen bör vidtas för att tillfredsställande effektivitet på malmbanan skall kunna uppnås. Utskottet utgår från att synpunkter av det slag som framförs i motionen, bl. a. möjligheterna att ändra prissättningsprinciperna för malmfrakterna, därvid övervägs.

I likhet med föredraganden anser utskottet att åtgärder inte bör komma i fråga som påverkar SJ:s förutsättningar som affärsverk. Utskottet har tidigare uttalat att i princip varken regeringen eller riksdagen bör ingripa i SJ:s prisöverenskommelser eftersom sådana ingripanden i hög grad skulle kunna försvåra företagets ställning som affärsverk och därmed dess förmåga att konkurrera på lika villkor (TU 1979/80: 10). Detta uttalande äger enligt utskottets mening alltjämt sin giltighet.

Då utskottet förutsätter att regeringen i lämpligt sammanhang kommer att redovisa ett åtgärdsprogram i enlighet med utskottets uttalanden i det föregående synes motion 1981/82: 102 (partimotion, s) i denna del inte påkalla någon åtgärd från riksdagens sida.

I propositionen föreslås som förut nämnts att LKAB under en treårspe-

riod lämnas en samhällsekonomiskt motiverad fraktnedsättning på 600 milj. kr. varav 350 milj. kr. för år 1982. Med hänsyn till LKAB:s ekonomiska situation anser även utskottet att åtgärder bör vidtas som reducerar företagets transportkostnader. Såsom yrkas i motionerna 1981/82: 101 (partimotion, m) och 1981/82: 102 (partimotion, s) bör dock enligt utskottets mening riksdagen nu endast anvisa de medel som beräknats erforderliga för år 1982. Behovet av fraktnedsättning efter denna tidpunkt kan bäst bedömas efter det att regeringen har redovisat det ovan angivna åtgärdsprogrammet för malmbanan. Utskottet tillstyrker alltså de sistnämnda båda motionsyrkandena om en medelsanvisning för ändamålet på 350 milj. kr. Medlen bör utbetalas på det sätt som föreslås i propositionen.

Utskottet förutsätter vidare att om behov av *fraktnedsättning* visar sig föreligga för tiden efter år 1982 detta inte kommer att medföra att de i propositionen angivna beloppen kommer att överskridas. Detta bör av riksdagen ges regeringen till känna.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen med anledning av propositionen och med bifall till motionerna 1981/82: 101 (m) och 1981/82: 102 (s) yrkande 2 till *Bidrag till vissa transporter på malmbanan* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 under sjätte huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag på 350 000 000 kr.,
2. beträffande *åtgärdsprogram för malmbanan*
   att riksdagen lämnar motion 1981/82: 102 (s) yrkande 1 utan åtgärd,
3. beträffande *fraktnedsättning efter år 1982*
   att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet härom anfört.

Stockholm den 1 december 1981

På trafikutskottets vägnar
BERTIL ZACHRISSON

Närvarande: Bertil Zachrisson (s), Rolf Clarkson (m), Essen Lindahl (s), Nils Hjorth (s), Wiggo Komstedt (m), Kurt Hugosson (s), Rune Torwald (c), Birger Rosqvist (s), Anna Wohlin-Andersson (c), Ove Karlsson (s), Eric Rejdnell (fp), Ivar Franzén (c), Erik Börjesson (fp), Sten-Ove Sundström (s) och Karl Björzén (m).

Reservation

Fraktnedsättning efter år 1982 (mom. 3)

Bertil Zachrisson, Essen Lindahl, Nils Hjorth, Kurt Hugosson, Birger Rosqvist, Ove Karlsson och Sten-Ove Sundström (alla s) anser

dels att det stycke på s. 4 som börjar med "Utskottet förutsätter" och slutar med "till känna." bort utgå.

dels att utskottets hemställan under 3 bort utgå.

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1981